

اساطیر ایرانی در متون مانوی

علیرضا یلاسید

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تهران، ۱۳۹۰

سرشناسه: پلاسید، علیرضا، ۱۳۳۸ -

عنوان و نام پدیدآور: اساطیر ایرانی در متون مانوی / علیرضا پلاسید.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۱۷۵ ص.

شابک: ۷-۵۲۹-۴۲۶-۹۶۴-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص [۱۴۹]-۱۵۵.

یادداشت: نمایه.

موضوع: اساطیر ایرانی.

موضوع: مانویت.

موضوع: اسطوره.

شناسه افزوده: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

ردیف دیگری: ۱۳۹۰ ۵ الف ب/ ۲۲۷۰ B.I.

ردیف دیگری: ۳۹۱/۱۳۰۹۹۵

شماره کتابشناسی ملی: ۲۴۳۱۲۱۰

اساطیر ایرانی در متون مانوی

مؤلف: علیرضا پلاسید

ناشر: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مدیر نشر: ناصر رعفرانچی

ناظر چاپ: مجید اسماعیلی زارع

لمور فنی: عرفان بهار دوست

حروف نگار و صفحه آرا: علیرضا ایرانی

طرح و اجرای جلد: عطال ... کاویانی

چاپ اول: ۱۳۹۰

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: نشر قام

ردیف انتشار: ۵۱-۹۰

بها: ۵۰۰۰ تومان

حق چاپ برای پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی محفوظ است.

ISBN 978-964-426-529-7

شابک ۷-۵۲۹-۴۲۶-۹۶۴-۹۷۸

نشانی: تهران، صندوق پستی: ۱۴۱۵۵۶۴۱۹، تلفن: ۸۸۰۴۶۸۹۱۳، فاکس: ۸۸۰۳۶۳۱۷

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	فهرست مطالب
۱۳	فصل یکم : مقدمه و کلیات
۱۵	مقدمه
۱۵	کلیات
۱۷	تعریف اسطوره
۱۷	تعریف دائرةالمعارف دین و اخلاق
۱۷	تعریف دائرةالمعارف ادیان
۱۸	تعریف میرچا الیاده
۱۸	تعریف مهرداد بهار
۱۸	تعریف ابوالقاسم اسماعیل پور
۱۹	دیدگاه‌های اسطوره
۱۹	مکتب اوهمروس
۱۹	دیدگاه تمثیلی
۱۹	دیدگاه تطبیقی

۲۰	دیدگاه روان‌شناختی.....
۲۰	فروید.....
۲۰	یونگ.....
۲۱	دیدگاه شناختگرایی علمی.....
۲۱	دیدگاه فریزر.....
۲۱	دیدگاه کورنفورد.....
۲۱	دیدگاه فونتنروز.....
۲۲	دیدگاه کارکردگرایی اجتماعی.....
۲۲	دیدگاه ساختارگرایی.....
۲۲	دیدگاه لوئی استروس.....
۲۳	دیدگاه کاسیرر.....
۲۳	انواع اسطوره.....
۲۴	در دائره المعارف دین.....
۲۴	هوک.....
۲۴	کرک.....
۲۴	اسماعیل پور.....
۲۴	اساطیر ریشه و بن.....
۲۴	رستاخیز.....
۲۴	منجی.....

فهرست مطالب ۷

۲۵.....	پیامبران و قدیسان
۲۵.....	کاهنان و شهریاران
۲۵.....	اساطیر و بخت و تقدیر
۲۵.....	اساطیر بازنمایی
۲۵.....	اساطیر پهلوانان
۲۵.....	اساطیر جانوران و گیاهان
۲۵.....	اساطیر نوین
۲۵.....	رابطه اسطوره و دین
۲۹.....	اساطیر ایرانی
۲۹.....	روان نیاکان
۳۰.....	طبیعت
۳۰.....	ساختار اجتماعی
۳۰.....	معنویات و عوامل روانی
۳۱.....	نمونه کهن
۳۱.....	اساطیر به ویژه ایران در دین مانی
۳۲.....	اساطیر گنوستیک
۳۳.....	گنوس چیست؟ گنوستیک کیست؟
۳۵.....	مفاهیم بنیادین گنوستیک
۳۵.....	بیگانه

- ۳۵..... آئون‌ها و جهان‌ها
- ۳۶..... دوگانه‌گرایی و آمیزش
- ۳۷..... شخصیت‌ها و فرقه‌های گنوستیک
- ۳۷..... سیمون مغ
- ۳۷..... مرقیون
- ۳۸..... بان‌یلیدس
- ۳۹..... والتینوس
- ۴۰..... اساطیر ایرانی در دین مانوی
- ۴۱..... پیشینه پژوهش
- ۴۸..... پی‌نوشت
- ۵۵..... فصل دوم : آفرینش
- ۶۲..... چکیده ای از آفرینش مانوی
- ۶۲..... آفرینش مانوی
- ۶۲..... آفرینش پیشاهستی
- ۶۳..... آفرینش ایزدان
- ۶۴..... آفرینش نخست
- ۶۵..... آفرینش دوم
- ۶۶..... آفرینش مادی
- ۶۷..... دستگاه مانوی

فهرست مطالب ۹

دستگاه زروانی.....	۷۰
آفرینش انسان (انسان پیدایی Anthropogony).....	۷۳
پی نوشت.....	۷۸
فصل سوم: زروان	۸۳
در بر دارندگی دو بن.....	۸۶
خدای دو جسمی.....	۸۸
خدای ماوراء.....	۸۹
پرجاپتی.....	۸۹
زروان.....	۹۰
پدر بزرگی، زروان.....	۹۳
خدای زمان.....	۹۶
پرجاپتی.....	۹۶
زروان.....	۹۷
زروان، پدر بزرگی و آئون ها.....	۹۸
زروان، خدای چهارگانی.....	۱۰۱
نظام زروانی.....	۱۰۱
نظام مانوی.....	۱۰۵
پی نوشت.....	۱۰۷
فصل چهارم: مهر	۱۱۳

مهر میانجی.....	۱۱۷
مهر و خورشید.....	۱۱۹
در ودا و اوستا.....	۱۱۹
در روایتها و نمادها.....	۱۲۱
روایتها.....	۱۲۱
نمادها.....	۱۲۲
در متون میانه دوران ساسانی.....	۱۲۳
در متون مانوی فرا رودان (اشکانی و سغدی).....	۱۲۳
در متون قبطی و میانه.....	۱۲۵
مهر جهان آفرین.....	۱۲۶
جهان آفرین گنوستیک.....	۱۲۷
مهر جهان آفرین در وداها و اوستا.....	۱۲۸
وداها.....	۱۲۹
اوستا.....	۱۲۹
مهر جهان آفرین در دوران پسا اوستایی.....	۱۳۱
مهر جهان آفرین در مانویت.....	۱۳۲
مهر در متون مانوی.....	۱۳۴
پی‌نوشت.....	۱۳۶
فصل پنجم: نتیجه‌گیری.....	۱۴۱

فهرست مطالب ۱۱

پی نوشت..... ۱۴۷

کتابنامه ۱۴۹

الف) نمایه فارسی..... ۱۵۷

ب) نمایه حرف نویسی لاتین..... ۱۷۳

www.ketab.ir